

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ธรรมชาติของเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว สนใจและอยากรู้อยากเห็น มีการเลียนแบบผู้ใหญ่และสิ่งที่น่าสนใจ เด็กวัยนี้สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ ในการจัดสร้างคู่มือกิจกรรมการสอนสำหรับเด็กวัยนี้ให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงการจัดรูปแบบกิจกรรมทักษะและการฝึกหัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเจริญงอกงามทุก ๆ ด้าน ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการด้วย

พัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนหรือเด็กปฐมวัย

ไมล์สโตนส์ (Milestone) กล่าวถึง พัฒนาการของเด็กอายุ 5 -6 ปี
ไว้ดังนี้

1. รู้จักการปีนป่ายต้นไม้และ เต้นรำตามจังหวะดนตรี
2. ใ้ช้ภาษาพูดถูกต้องมากขึ้น เลิกใช้ภาษาแบบเด็ก ๆ
3. วาดรูปคนได้
4. รู้จักชายและขวา เมื่อวาน วันนี้ และพรุ่งนี้
5. มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกบ้าน
6. มีความสนใจในผู้ใหญ่ที่อายุน้อยกว่าและแก่กว่า
7. มักจะซัดคำสั่งที่บังคับหรือที่ทำไมตนไม่พอใจ และไม่คอยจะทำตามคำสั่งหรือทำตามชา¹

กิติกร ไคอ้างถึง หลุยส์ เบทส์ แอมส์ นักจิตวิทยาเด็ก ได้สำรวจและกล่าวถึงสถิติพัฒนาการของเด็กโดยเฉลี่ยไว้ดังนี้

¹ Milestone, "Before We are Six," The Unesco Courier 31(May 1978) : 7.

1. กุระโคคชา เขียวโคทั้งสองขา
2. รวามือแต่ละข้างมีกนิ้ว
3. รุจักเหรีญหาสิบและเหรีญบาท
4. บอกลีโคอย่างถูกต้อง (อย่างนอน, แดง เหลือง น้ำเงิน เขียว และขาว)
5. แดงตัวและเปลือยนาโคเองโดยไมต้องมีใครช่วย
6. เขียนตัวอักษรใดบาง ¹

สำหรับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในวัยนี้ เอกสารการสัมมนาผู้สอนวิชาการศึกษา
แขนงพัฒนาเด็ก ไทกลาวไว้ดังนี้

ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับขนาดและรูปร่าง เด็กรู้จักขนาดและรูปร่างของสิ่งของ
โดยอาศัยประสบการณ์จริง สามารถเปรียบเทียบสิ่งของไหนหนักเบาเหมือนกันได้ เปรียบ-
เทียบเส้นตรงว่าเส้นไหนยาวกว่ากัน

ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเวลา พัฒนาการไปอย่างช้า ๆ เด็กพอที่จะเข้าใจ
วันนี้ เมื่อวานนี้ และพรุ่งนี้ แต่มากกว่านั้นไม่เข้าใจ

ความจำ เด็กวัยนี้สามารถจะจำได้เป็นระยะเวลาประมาณ 3 วัน แต่การที่จะ
จำได้นานเท่าไรต้องแล้วแต่ความสนใจของสิ่งที่ให้จำมากหรือน้อยเพียงไร

ความคิดคำนึง เด็กวาดภาพแสดงความรู้สึกมากกว่าสิ่งของที่มองเห็นจริง เด็ก
บางคนวาดภาพตัวเองใหญ่ที่สุด และวาดภาพเพื่อนตัวเล็ก เพราะมีความคิดว่าตนสำคัญ
กว่าเพื่อน เราจะทราบจินตนาการของเด็กตัวกว่า 5 ขวบได้โดยดูการสร้างสิ่งของต่างๆ
ดูจากการเล่นสมมติ เด็ก 5 ขวบ จะบอกลีโคอย่างถูกต้อง มีความสนใจดนตรี ร้องเพลง
และรำละคร

ความคิดเกี่ยวกับตัวเลข เด็กสามารถแบ่งของออกเป็นกองๆ ได้ เด็กอายุ
3 ขวบ จะจัดกองละ 2 -3 ชิ้น อายุ 4 ขวบ จัดกองละ 5 -6 ชิ้น 6 ขวบ จัดโค
กองละ 7 -8 ชิ้น และมีความเข้าใจตัวเลขมากขึ้นตามลำดับ

ความอยากรู้อยากเห็น วัยที่เล็กชอบซักถามเริ่มเมื่ออายุ 2 -3 ขวบ เด็กชอบ
ซักถามมากที่สุดเมื่ออายุ 6 ขวบ การใคร่รับคำตอบจะทำให้กระจางยิ่งขึ้น แต่ถ้ามามีผู้ตอบ
จะทำให้ความอยากรู้อยากเห็นลดลง เป็นการจำกัดความรู้ของเด็ก จะทำให้คอยกว่าเด็ก

¹ กิติกร, "พัฒนาการทางปัญญา," 1 แม่และเด็ก 2 (มกราคม 2522) : 26.

ที่มีระดับสติปัญญาในวัยเดียวกัน ¹

ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กในวัยนี้ ควรเข้าใจและเรียนรู้พัฒนาการของเด็กเพื่อจะได้หาแนวทางและวิธีการจัดการศึกษาให้เด็กได้พัฒนาไปตามวัยได้อย่างดี ทั้งนี้เพราะจากสถิติเด็กปฐมวัยที่มีอายุต่ำกว่า 6 ปี จำนวนเกือบ 10 ล้านคน มีเพียงร้อยละ 5.6 ของเด็กในกลุ่มนี้เท่านั้น ที่มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับอนุบาล ซึ่งหน่วยงานหลายแห่งได้จัดบริการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบต่าง ๆ กัน ย่อมก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในด้านคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดู ปู่พื้นฐานความพร้อมให้เด็กเหล่านั้นเจริญเติบโตทั้งร่างกาย สมอง อารมณ์และสังคม ความฐานะ เศรษฐกิจของครอบครัว ความเอาใจใส่ของผู้ปกครองและคุณภาพของหน่วยงาน ² ประกอบกับสถานทีบริการอบรมเลี้ยงดูไม่เพียงพอกับจำนวนของเด็กวัยนี้ ดังนั้นการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยจึงคงได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในสังคม

บทบาทของพ่อแม่ต่อการศึกษารเด็กปฐมวัย

ซัยยงค์ พรหมวงศ์ อ้างถึงแนวคิดของ คอมินิอุส (Comenius) ที่ให้ความสำคัญแก่พ่อแม่ว่า ควรมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กก่อนที่จะมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กเล็ก โดยให้การศึกษากับการปฏิสนธิจนกระทั่งถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ³

¹"พัฒนาการทางสติปัญญาวัยเด็กตอนต้น (3 - 5 ปี)," เอกสารการสัมมนาผู้สอนวิชาการศึกษา แขนงพัฒนาการเด็ก กรมการฝึกหัดครู, 2520, หน้า 43.

²ประภาพันธุ์ นิลอรุณ, "ปัญหาการดำเนินงานศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน," ประชากรศึกษา 31 (ธันวาคม 2522) . 22

³ซัยยงค์ พรหมวงศ์, นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอนระดับอนุบาล (กรุงเทพมหานคร . สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 10.

โฟรเบล (Friedrich Froebel) กล่าวว่า " เด็กจะดีได้หากได้รับการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนที่ดีและการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่และครูปกครอง" ¹

มูสเสน และคองเกอร์ (Mussen and Conger) ได้ศึกษาและพบว่า บ้านมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก สิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากบ้านจะมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกนอกบ้านอีกด้วย เด็กที่ไม่ค่อยตอบคำถามหรือหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ยุ่งยากได้มักมาจากบ้านที่พ่อแม่ไม่ใช้คำถามบ่อยนัก เด็กที่กล้าแสดงออก มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น ชอบสมาคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เข้าใจทำงานที่ อารมณ์มั่นคง จะมาจากบ้านที่เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เด็กที่ขอมทะเลาะไม่กล้าแสดงออก โกรธง่าย เข้ากับเพื่อนได้ยาก จะมาจากบ้านที่มีพ่อแม่เป็นใหญ่ บ้านที่รักและทะนุถนอมเด็กมากเกินไป เด็กจะขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ต้องการความรักและความสนใจจากผู้อื่น พ่อแม่ที่คอยห้ามเด็กอยู่เสมอ จะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง พ่อแม่ที่ชอบทำโทษเด็กมาก จะทำให้เด็กไม่รู้จักโต ชอบโกหก พ่อแม่ที่ชอบบังคับและกระตุ้นเร่งเด็กเพื่อให้ได้สิ่งที่หวัง จะทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่และบรรยากาศภายในบ้านมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก ²

จากการศึกษาของนักจิตวิทยา เกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของพี่น้องฝาแฝดหลายคน โดยแยกกันอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ได้พบว่าผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า สติปัญญาจะพัฒนาได้เร็วกว่า ซึ่งเมื่อวัดคะแนนไอคิวแล้ว จะสูงกว่าผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ด้อยกว่าถึง 20 คะแนน แสดงว่าบ้านมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเป็นอย่างมาก ³

¹ Clarice D. Wills, and William H. Stegeman, Living in the Kindergarten (Chicago : Follett Publishing, 1957), p. 62.

² Paul Henry Mussen and John Janeway Conger, Child Development and Personality (New York : Harper and Brother, 1956), p. 245.

³ ศักดา ปรากฏประทานพร, "พ่อแม่จะช่วยให้ลูกเรียนรู้ได้อย่างไร," คุรุปริทัศน์

เบนจามิน เบลูม (Benjamin S. Bloom) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาและบุคลิกภาพของมนุษย์ พบว่า ระยะ 4 ปีแรก สติปัญญาของเด็กได้รับการหล่อหลอมไปแล้วประมาณครึ่งหนึ่ง เมื่อเด็กอายุถึง 6 ปี พร้อมทั้งจะเข้าโรงเรียนได้ สติปัญญาที่ได้รับการหล่อหลอมแล้วถึง 75 % ถ้าจะนับแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเมื่อเด็กอายุได้ 4 ปี สติปัญญาของเด็กมากกว่า 30 % ได้รับการหล่อหลอมก่อนที่เด็กจะมีอายุ 6 ปี จะเห็นได้ว่าในระยะ 6 ปีแรกของชีวิตเด็กนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาการสติปัญญาและบุคลิกภาพเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่ผู้ปกครองจึงควรเอาใจใส่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ตามความสามารถไม่ควรรอให้เข้าโรงเรียนเสียก่อนจึงเริ่มเรียน ¹

ยีนส์ มาร์โซลโล และเจนิซ อิลอยด์ (Jean Marzollo and Janice Llyd) แสดงความคิดเห็นว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้มากขึ้น รวดเร็วตามพัฒนาการหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เด็ก บ้านจะเป็นสถานที่แห่งแรกที่ใกล้ชิดกับเด็ก พ่อแม่ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและสั่งสอนตามหลักจิตวิทยา เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเต็มที่ก่อนที่จะออกสู่โลกภายนอกคือ โรงเรียนและสังคม และได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ดังนี้

1. จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ ที่เด็กต้องเรียนรู้ (To understand the skills their children needs to learn)
2. จัดหากิจกรรมและวัสดุที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ (To introduce activities and materials that lead to learning)
3. มีความสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก (To take and interesting in Learning discoveries.)

1

Benjamin S. Bloom, Stability and Change in Human Characteristics (New York : John Wiley & Sons Inc., 1964), p. 209 - 225.

4. ช่วยเสริมหรือขยายประสบการณ์ (To interpret and enlarge experience)
 5. ช่วยเชื่อมโยงความรู้ของเด็กให้กว้างขวางครอบคลุมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็ก (To relate learning to the child's overall framework of knowledge.)
 6. มีความอดทนต่อความไม่ไต่เรื่องต่าง ๆ ของเด็ก และชมเชยให้กำลังใจเด็กเสมอ (To have patience with weaknesses and praise for strengths.)¹
- พ่อแม่ต้องยอมรับสภาพความสามารถของเด็กและพยายามช่วยให้เด็กได้พัฒนาในสิ่งที่เด็กทำได้เหมาะสมกับวัย พ่อแม่ควรมีความรู้เกี่ยวกับเด็กเช่นเดียวกับครู มีความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็กเช่นเดียวกับโรงเรียน จะทำให้การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยเป็นไปโดยดียิ่งขึ้น¹

วิลส์ และ สเตจแมน (Wills and Stegeman) ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนด้วย² ซึ่งความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับ อนันต์ รอดแจ่ม ที่ว่า เด็กจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพียงหนึ่งในสามของเวลาในครอบครัวเท่านั้น หากปล่อยให้ เป็นภาระหน้าที่ของครูแต่เพียงฝ่ายเดียว เด็กอาจจะพลาดโอกาสในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลตามวัย หรืออาจจะพัฒนาได้ช้ากว่าที่ควรจะเป็น หรือไม่ก็เท่ากับทางบ้านและโรงเรียนร่วมมือกัน³

¹ Jean Marzollo and Janice L. Loyd, Learning Through Play (London: Redwood Burn Limited Trowbridge & Esher, 1972), p. 4-7.

² Clarice D. Wills and William H. Stegeman, Living in Kindergaton, p. 882 - 883.

³ อนันต์ รอดแจ่ม, "บ้านกับโรงเรียน," มีนตรู 8 (เมษายน 2511).49.

ศักดา ปรากฏประทานพร ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ต่อลูก มีสาระสำคัญว่า พ่อแม่ควรใช้เวลาให้ลูกอย่างเพียงพอและช่วยชักนำให้ลูกเกิดการเรียนรู้ เช่น อ่านหนังสือ ง่าย ๆ พร้อมภาพประกอบให้ฟัง พาไปดูเที่ยวสวนสาธารณะต่าง ๆ พร้อมอธิบายเกี่ยวกับ คนไม้ ดอกไม้และสัตว์ เด็กที่มีโอกาสเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ทางสติปัญญา จะทำให้เด็กเป็น ผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองและมีความมั่นคงทางจิตใจ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องช่วยกระตุ้นให้เด็ก รู้จักใช้ปัญญา และคอยติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนของเด็กเสมอ ฝึกให้เด็กรู้จักช่วย ตนเองและที่สำคัญที่สุดคือ ให้ความรักและความอบอุ่นทางจิตใจแก่เด็ก เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ เด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองควรมีเวลาให้เด็กอย่างน้อยวันละ 2 -3 ชั่วโมง หากไม่มีเวลาก็ควรมีญาติผู้ใหญ่มาช่วย โรงเรียนสามารถช่วยเป็นพี่เลี้ยงได้ โดยการจัดอบรมหรือแจกหนังสือ คู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ผู้ปกครองสามารถนำไปปฏิบัติได้¹

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ข้อสรุปเกี่ยวกับบ้าน โรงเรียน และครูไว้ดังนี้

บ้านเป็นสถาบันการศึกษาเบื้องต้นของเด็ก ที่มีผู้ปกครองเป็นครูคนแรก²

โรงเรียนจะเป็นสถาบันการศึกษาแห่งพักพิงสุดท้าย ในการที่จะทำให้เด็กมีทัศนคติ และอุปนิสัยที่พึงปรารถนาของสังคม³

ครูทำหน้าที่สอนและหน้าที่อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก อันมีผลต่อการพัฒนา

¹ ศักดา ปรากฏประทานพร, "พ่อแม่จะช่วยให้ลูกเรียนรู้ได้อย่างไร," ครูปริทัศน์: 32 -34.

² ละ เมียด ลิมอักษร, "ผู้ปกครองกับผลสำเร็จในการเรียนของเด็ก," ประชาศึกษา 22 (มกราคม 2514) : 11.

³ "การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา," เอกสารสัมมนาเรื่องแนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่ทางการศึกษา 11 มกราคม - 11 กุมภาพันธ์ นิสิตครุศาสตร์ ภาคพิเศษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, หน้า 53 - 54.

กำลังคนเพื่อการพัฒนาประเทศโดยตรง ¹

จะเห็นได้ว่า ในช่วงวัยเริ่มต้นของเด็กนั้น แหล่งที่เขาจะได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเอง เป็นแห่งแรกคือบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดอันดับแรกของเด็ก ส่วนโรงเรียนและครูนั้น เป็นสถาบันสำคัญอันดับสองซึ่งจะช่วยหล่อหลอมให้เด็กแต่ละคนได้เจริญเติบโตและพัฒนาไปตามเอกัตภาพ โดยมีเป้าหมายสูงสุดว่า เด็กทุกคนเหล่านั้นจะเติบโตขึ้นไปเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมและประเทศชาติต่อไป

บทบาทของครูต่อการจัดการศึกษา เด็กปฐมวัย

โรงเรียนหรือสถานศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ที่มีครูผ่านการฝึกหัดและเรียนรู้วิธีที่จะช่วยให้เด็กสนุกสนานเพลิดเพลิน ในขณะที่เดียวกันก็ให้เรียนรู้เป็นการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียนด้วยนั้น จะทำให้เด็กได้พัฒนาการทางจิตใจและนิสัยดีว่าอยู่บ้าน ทั้งยังเพิ่มประสบการณ์ที่ช่วยเตรียมให้เขาเจริญเติบโตอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยลดปัญหาบางประการทางบ้านให้น้อยลง ²

ภิญโญ สาธร กล่าวว่า "ภารกิจหลักของครู คือการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุกด้านตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละสังคม เพราะฉะนั้นหน้าที่สำคัญที่สุดของครูคือ การสอน" ³

สุวัฑดิ์ นิยมศา กล่าวว่า "เด็กจะเรียนรู้มากน้อยขึ้นอยู่กับการสอนของครู ครู

¹ เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ, "ลักษณะครูที่ดี," รายงานการวิจัย กรมการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2520), หน้า 1.

² ผกาภิ อุตตโมทย์, "อนุบาลเด็ก," แม่และเด็ก 31 (พฤษภาคม 2523):

³ ภิญโญ สาธร, หลักการศึกษ, หน้า 294 - 295.

เป็นผู้ที่ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปทิศทางใดก็ได้" ¹ นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงข้อเขียนของเลียวนาร์ด เฮย์ คลาร์ค (Leonard H. Clark) ที่ว่า "การสอนของครูเป็นงานวิชาชีพ เพราะครูต้องมีทั้งความรู้ทางทฤษฎี ทักษะทางปฏิบัติและสามารถแก้ปัญหาได้" ² เชนดิว บุรีภักดิ์ อ้างถึง โอเรส มัน ซึ่งกล่าวถึงการสอนว่า "เป็นทั้งศิลป์และศาสตร์ที่มีความยาก ครูที่จะสอนได้ดี ต้องมีความรู้ในวิชาการ ความรู้ในตัวผู้เรียน กระบวนการสอน อุปกรณ์สื่อการเรียน และการจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามที่พึงประสงค์" ³

จะเห็นได้ว่า เด็กจะพัฒนาได้มากน้อยหรือดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสอน และความตั้งใจจริงของครู

นักการศึกษาหลายคน ได้กล่าวถึง ลักษณะของครูที่ดี พอจะประมวลสรุปได้ดังนี้

1. มีความรู้ในวิชาการที่จะสอนเป็นอย่างดี
2. มีบุคลิกภาพที่เป็นแบบอย่างแก่เด็กได้ รักในอาชีพและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่
3. มีความรักและเอาใจใส่เด็กทุกคนเท่าเทียมกัน
4. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนภายในโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
5. เตรียมการสอนตามหลักสูตรและสอนได้ตามนั้น
6. จัดบรรยากาศที่จะส่งเสริมการเรียนรู้
7. แสวงหาความรู้และความก้าวหน้าเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนการสอน

แล้วนำมาใช้ได้

¹ สุวัจน์ นิยมคำ, "การเพิ่มคุณภาพของการเรียนรู้จากการสอน ทำได้จริงหรือ" ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 6 (มกราคม - มีนาคม 2520) : 7.

² สุวัจน์ นิยมคำ, เรื่องเดียวกัน. หน้า 9.

³ เชนดิว บุรีภักดิ์ และคณะ, "ลักษณะครูที่ดี," 2520, หน้า 6.

8. เป็นที่ปรึกษาในด้านการเรียนและนำทางให้เด็กเป็นคนดี

การเรียนการสอนเด็กปฐมวัย

สุรางค์ โคว์ตระกูล อ้างถึงหนังสือ เชาวน์ปัญญาและประสบการณ์ (Intelligence and Experience) ซึ่งแต่งโดยศาสตราจารย์ ฮันท์ (Mc. V. Hunt) สรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิด เกิดจากการที่บุคคลได้มีโอกาสปะทะสังสรรค์กับสิ่งแวดล้อม และเห็นด้วยกับทฤษฎีเปียเจต์ว่า สติปัญญาและเชาวน์นั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมหรือให้โอกาสให้เด็กได้มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด¹ และวินิจ เกตุขำ โกกกล่าวว่า การสอนเป็นการจัดสถานการณ์สภาพการณ์หรือกิจกรรม เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ อันเป็นผลทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและเร็วขึ้น ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในค่านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้ ส่วนการเรียนรู้นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน อันเป็นผลเนื่องมาจากการที่บุคคลได้รับประสบการณ์² ฉะนั้นการจัดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ เพื่อการเรียนรู้นั้นเท่ากับช่วยให้เด็กได้พัฒนาการด้านต่าง ๆ

นักจิตวิทยาและนักพัฒนาการศึกษาที่มีแนวคิดสำคัญต่อการจัดการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน
ได้แก่

¹สุรางค์ โคว์ตระกูล, "ทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดของเปียเจต์ (Piaget) ;" ประมวลบทความจิตวิทยาทางการศึกษา เอกสารสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาจิตวิทยาในสถานฝึกหัดครู 14 - 23 สิงหาคม 2517, หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2547, หน้า 88 - 104.

²วินิจ เกตุขำ และชาญชัย ศรีไสยเพชร, วิชาการศึกษา 131 หลักการสอนและเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์ 2522), หน้า 112 - 121.

คอมินิอุส (Comenius) เน้นความสำคัญของวิธีสอนพอสรุปได้ว่า ควรใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กได้รับความรู้โดยผ่านผัสสะทุกด้านมากที่สุด สอนสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและจัดนักเรียนออกเป็นชั้น ๆ เพื่อสะดวกในการสอน โดยอาศัยความเจริญเติบโตของเด็กเป็นเกณฑ์¹

จอห์น ล็อก (John Locke) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้ การศึกษาคือ กระบวนการที่สามารถควบคุมร่างกาย สร้างนิสัยที่ดีงาม ส่งเสริมศีลธรรม และฝึกฝนจิตใจให้รู้จักเลือกเฉพาะสิ่งที่ดีมีประโยชน์มาใช้ในการดำรงชีวิตได้ มีหลักการศึกษาศาสตร์ 3 ประการ¹ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก คือ 1. พลศึกษา 2. จริยศึกษา 3. พุทธิศึกษา

พลศึกษา ล็อก กล่าวว่า ถ้าหากร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพอนามัยดี จิตใจของเราก็ย่อมสมบูรณ์ด้วย เมื่อคิดจะทำอะไรก็ย่อมทำได้อย่างทะลุปรุโปร่งดีกว่าผู้ที่ร่างกายไม่สมบูรณ์

จริยศึกษา ล็อก ถือว่า เรื่องคุณธรรมของมนุษย์เป็นหัวใจของการศึกษา ถ้าคนที่ได้รับการศึกษาก็มีความรู้มาก แต่ไรคุณธรรม ก็ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด ซ้ำยังเป็นคนที่ไปได้ จึงควรมีการปลูกฝังจรรยา มารยาท และความประพฤติที่ถูกต้อง เขาเห็นว่านิสัยที่ดีจะต้องมีการฝึกฝนอยู่เป็นนิจ เพราะการฝึกฝนในสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานของความดีงาม

พุทธิศึกษา ล็อก ย้ำให้ครูสอนมุ่งให้เด็กใช้ความคิดและใช้เหตุผล ซึ่งกระทำได้โดยการฝึกฝนอบรมจิตใจเสียก่อนและจะต้องเลือกวิธีฝึกจิตใจ เลือกวิชาที่เรียนให้เหมาะสมกับตัวเด็ก ไม่ควรสอนให้เด็กท่องจำความรู้เพียงอย่างเดียว

การเรียนการสอนเด็กชั้นประถมศึกษา ความเข้มงวดกวดขันด้านระเบียบวินัย จะละเลยมิได้ จะต้องฝึกเด็กตั้งแต่มดเล็ก ๆ อยู่ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญของการศึกษา

¹ จักรสิน พิเศษสาทร, ทฤษฎีและนักปรัชญาการศึกษาของตะวันตก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521), หน้า 92, 95, 98.

และหลักการอันนี้ตรงกับคติไทยที่ว่า "ไม้อ่อนคั่งง่าย ไม้กะดักยาก" ส่วนด้านความรู้ ล็อคคือว่า ความรู้ทั้งหมดย่อมได้มาจากการที่ได้พบได้เห็นมามาก และสิ่งใดที่คนเราจะรับ เป็นความรู้เอาไว้นั้นจะต้องทดลองให้เห็นจริงเสียก่อน โดยผ่านทางประสาทสัมผัส ซึ่งจะ เป็นสื่อ นำความรู้ไปสู่สภาพจิต เมื่อจิตได้รับความรู้ก็จะเกิดความคิดความอ่าน วิจาร์ณญาณ และช่วยให้สติปัญญาเฉียบแหลมยิ่งขึ้น ล็อค ใ้รับยกย่องว่าเป็นผู้ให้กำเนิดวิชาจิตวิทยาสมัย- ใหม่ และการศึกษาเรื่องเด็ก ¹

ยัง ยัก รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) มีความคิดเห็นพอสรุป ได้ว่า เด็กอายุ 5 - 12 ขวบ เป็นระยะที่สำคัญยิ่งของชีวิตที่จะทำให้เด็กเป็นคนดีหรือเลว ได้ง่ายมาก การให้การศึกษาคควรคำนึงถึงหลัก 2 ประการ คือ

1. ในด้านความรู้ ควรจะต้องปล่อยให้เด็กรู้ด้วยตนเองตามลำพัง
2. ในด้านความประพฤติ ต้องปล่อยให้เด็กรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยผลจาก การกระทำคือ ถ้าเด็กทำความดีก็จะได้รับผลดีเอง ถ้าทำไม่ดีก็จะได้รับผลร้ายเอง

รูสโซ เห็นว่า จำเป็นต้องสอนให้เด็กอ่านหนังสือในวัยนี้ควบคู่ไปกับการฝึกร่างกาย ประสาทและปัญญาความรู้ของเด็ก ส่วนเรื่องจิตใจหรือวิญญาณของเด็กควรปล่อยให้ เป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งที่ควรฝึกให้มากที่สุดคือ ประสาทสัมผัสของเด็ก เด็กจะต้องรู้จัก ชั่ง ตวง วัด นับ เปรียบเทียบ และสรุปผลด้วยตนเอง เสร็จแล้วจึงนำไปสู่ขั้นทดลองผล เพื่อให้ได้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง

ความคิดทางการศึกษาที่สำคัญของรูสโซมีดังนี้คือ

1. ให้เด็กใช้อ่านาจับบังคับ มาใช้เหตุผลและการค้นคว้าทดลอง
2. ควรจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความสามารถและสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติของเด็กให้มากที่สุด เด็กแต่ละคนในระดับอายุต่าง ๆ กัน ย่อมมีความสนใจและ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105 - 106.

ความถนัดต่างกัน จึงควรจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของเด็กด้วย

3. การสอนจะต้องให้ผ่านผัสสะทั้งห้า หรือให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสทุกด้าน มิใช่สอนให้เด็กท่องจำเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้เด็กไม่รู้จักคิด ไม่รู้จักใช้เหตุผล และไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง

4. ควรเลิกใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือของศาสนา

5. ควรสอนให้เด็กรู้จักคิด รู้จักตั้งคำถามตามความสนใจและธรรมชาติของเด็ก และเรียนรู้ตามความต้องการของเขา ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะด้านอักษรศาสตร์และภาษาเท่านั้น แต่ควรให้เด็กได้มีโอกาสเรียนวาดเขียน สนทนา ดนตรี และละครด้วย นอกจากนี้ทางด้านพลศึกษาและสุขภาพของเด็กก็เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมาก

6. การสอนให้เด็กเรียนรู้ตามธรรมชาตินั้น วิชาภูมิศาสตร์และวิทยาศาสตร์เบื้องต้นมีความสำคัญมากที่จะต้องให้เด็กได้เรียนรู้

7. ควรถือความสำคัญที่ตัวเด็กมากกว่าวิชาความรู้ ให้เด็กมีความเจริญทางด้านร่างกาย ความรู้ ความคิดความอ่าน ตลอดจนด้านศีลธรรม จรรยา มารยาท และควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

8. ไม่ควรจำกัดให้เด็กต้องเรียนรู้แค่นั้นแค่นี้ ถ้าเด็กสามารถเรียนได้ก็ต้องสนับสนุนให้เรียน และไม่ควรแบ่งชั้นวรรณะ

9. การศึกษาควรมุ่งส่งเสริมชีวิตในโลกนี้ มิใช่เพ็งเล็งไปถึงชีวิตในโลกหน้า

รูสโซ จัดการศึกษาโดยยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง วิธีการสอนให้เน้นการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่เป็นจริง หน้าที่ของครูผู้สอนคือ ต้องสรรหาวิธีสอนที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าวิชาการต่าง ๆ นั้นเป็นของง่ายและเน้นบูรณาการเนื้อหาวิชาในการสอน ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119 - 124.

โยฮัน ไฮน์ริค เปสตาลอซซี (John Heinrich Pestalozzi)

ผู้เปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียนประถมศึกษา กล่าวว่า การจัดการศึกษานั้นต้องอาศัยหลักจิตวิทยา คือ จะต้องพยายามค้นหาหลักเกณฑ์แห่งความเจริญเติบโตของเด็กให้พบ แล้วยึดถือหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นบรรทัดฐานในการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน เปสตาลอซซีได้สรุปหลักเกณฑ์แห่งความเจริญของจิตใจเด็กไว้หลายประการ กล่าวคือ

1. จะต้องให้เด็กเข้าใจและเห็นสิ่งต่างๆ โดยทางสัมผัสเสียก่อน ต่อจากนั้นจึงค่อยให้เรียนรู้เกี่ยวกับความหมายของสิ่งนั้น ๆ หรือนัยหนึ่งคือหลักการสอนที่สอนจากรูปธรรมไปสู่นามธรรมนั่นเอง

2. ครูควรจะเป็นผู้ช่วยและให้คำแนะนำแก่เด็กมากกว่าที่จะทำตนเป็นผู้ออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติ หน้าที่สำคัญของครูคือ การให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเมื่อเด็กทำผิด หรือพบเห็นสิ่งยาก ๆ ก็ควรแนะนำสิ่งที่ถูกให้และชี้ให้เห็นผลลัพธ์ที่ถูกต้อง

3. การสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่เด็กนั้น จะต้องปลูกเร้าอำนาจในการสร้างครูจะต้องยั่วยุให้เด็กอยากรู้อยากเห็น อยากลงมือกระทำด้วยตนเอง เมื่อเด็กได้ลงมือกระทำอะไรสักอย่างไม่ว่าจะผิดหรือถูก เด็กย่อมเกิดความสนใจในผลงานของตน

4. วิธีการสอนจะต้องยึดถือความเข้าใจโดยสัญชาตญาณของเด็กเป็นหลัก กล่าวคือ จะสอนอะไรก็ตามต้องให้เด็กได้พบเห็นและสัมผัสสิ่งนั้น ทั้งต้องรู่ว่าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นอย่างไร เด็กก็จะเกิดความรู้และสามารถสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมาได้ นั่นคือเด็กมีความเข้าใจในบทเรียนที่ครูสอนตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ความคิดของเปสตาลอซซีนั้น โรงเรียนคือบ้านที่สองของเด็ก การศึกษามีไข่มุกให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว จะต้องช่วยให้เด็กเกิดความเจริญทางค่านต่าง ๆ อีกด้วยการสอนจะต้องเป็นไปตามลำดับ จากง่ายที่สุดไปหายาก เนื้อหาก็คงเหมือนกันต้องจัดให้เหมาะสมกับความเจริญทางค่านจิตใจ สมอง และร่างกาย ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 137 -139.

เฟร็ดริค เฟร็อบเอล (Friedrich Froebel) ผู้ที่ได้รับขนานนามว่า "บิดาแห่งการศึกษาอนุบาล" ได้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเด็กได้คิดจัดห้องเรียนให้มีสภาพเหมือนบ้านของเด็ก คิดการละเล่นต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญเติบโตของเด็กโดยถูกวิธีทั้งการพัฒนาทางสมอง ร่างกายและจิตใจ ซึ่งเฟร็อบเอลเชื่อว่าชีวิตของเด็กดำเนินไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่วัยทารกจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ กิจกรรมต่างๆ ที่เด็กสนใจและปรารถนานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมความสามารถตามธรรมชาติของเด็ก การให้การศึกษาเด็กระดับอนุบาลหรือเด็กก่อนวัยเรียน ควรมีการแสดงกิริยาอาการ การละเล่น การร้องเพลง การรู้จักเล่าเรื่อง และที่สำคัญที่เฟร็อบเอลเน้นก็คือ การร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความรักใคร่สามัคคีกัน และการฝึกให้เด็กมีความสนใจในสิ่งสวยงามต่าง ๆ

ส่วนเฟร็อบเอล ได้เน้นเกี่ยวกับวิธีสอนว่าควรให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง มีการเล่นเกมสนุก ๆ และดนตรี พยายามจัดสภาพห้องเรียนให้เหมือนบ้าน ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตและอบรมสั่งสอนเด็กด้วยความรัก ให้เด็กรู้จักค้นหาความจริงจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติโดยการเรียนรู้จากของจริง และให้เด็กมีการเคลื่อนไหวอย่างมีชีวิตชีวา¹

คำกล่าวของ จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) ที่ว่า การศึกษาคือชีวิต (Education is life) ถือว่าเป็นปรัชญาการศึกษาที่สำคัญยิ่ง เพราะสิ่งที่มีชีวิตต้องมีการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม การศึกษาเป็นกระบวนการเช่นเดียวกับชีวิตคือ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นคนเราจึงต้องได้รับการศึกษาตลอดเวลา และจะต้องดำเนินไปตลอดชีวิตโดยจะต้องปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตัวเองตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องจากคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอยู่ทุกขณะตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ฉะนั้นโรงเรียนจะต้องเป็นที่สร้างประสบการณ์ให้แก่เด็กโดยให้สัมพันธ์กับสังคม ถือว่ามีความเชื่อว่ามนุษย์จะสามารถ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 160, 166 - 170.

ปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ก็ต้องอาศัยประสบการณ์เป็นสำคัญ ประสบการณ์นั้นเกิดจากการใช้สติปัญญาและความคิดที่มีการลงมือปฏิบัติหรือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งจะทำให้ได้ความรู้ นั่นคือ การเรียนรู้ด้วยวิธีลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) และยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ¹

มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori) ผู้ซึ่งได้ค้นพบวิธีสอนเด็กเล็ก โดยใช้กิจกรรมเป็นเกมเล่นของเด็กอย่างอิสระ การสอนจะต้องคำนึงถึงเสรีภาพและความต้องการของเด็กเป็นสิ่งสำคัญและมุ่งการปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด ครูมีหน้าที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาเท่านั้น และสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ เรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในด้านความประพฤติของเด็ก นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่让孩子ได้มีโอกาสคลุกคลีกับธรรมชาติ เช่น ทำสวนครัว สวนไม้ดอกต่างๆ โดยให้เด็กทุกคนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการให้เสรีภาพแก่เด็กในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ

มอนเตสซอรี คำนึงถึงความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็กตามหลักจิตวิทยาและธรรมชาติของเด็ก ดังนี้

1. ธรรมชาติของเด็กมักไม่ชอบอยู่นิ่งกับที่ ครูผู้สอนจึงควรปล่อยให้เด็กได้วิ่งเล่นตามต้องการ โดยครูทำหน้าที่ระมัดระวังมิให้เกิดอันตรายขึ้นกับเด็ก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกตามธรรมชาติและเป็นการฝึกฝนระบบประสาทของเด็กให้ไวอีกด้วย

2. สมมองของเด็กยังไม่อาจรับรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับนามธรรมได้ การสอนจึงเน้นหนักไปทางด้านรูปธรรม คือให้มีอุปกรณ์ประกอบมากที่สุด ให้เด็กมีโอกาสสัมผัสกับของจริงด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

3. ความสนใจของเด็กยังอยู่ในระยะสั้น ๆ การจัดบทเรียนหรือกิจกรรมต่างๆ จะต้องกำหนดระยะเวลาให้พอเหมาะด้วย โดยไม่ควรจัดให้เกิน 30 นาที

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 232 - 240.

4. เด็กมีนิสัยชอบเลียนแบบผู้ใหญ่ และจดจำพฤติกรรมที่แปลก ๆ ได้รวดเร็ว ครูจะต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก ทั้งในเรื่องความประพฤติ กิริยาท่าทางและอุปนิสัยใจคอ

5. ความจำของเด็กส่วนใหญ่เกิดขึ้นได้เร็ว แต่มักจะลืมง่าย การจับทบทวน และกิจกรรมอันดับแรกจึงต้องมุ่งไปที่ความจำ และควรเป็นกิจกรรมหรือบทเรียนที่สร้างความสนใจของเด็กได้มาก นอกจากนั้นครูจะต้องหมั่นทบทวนบทเรียน ความจำ ความรู้เดิมของเด็กทุกครั้งก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่

6. อารมณ์ของเด็กมักจะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ไม่พอใจก็ร้องไห้ ถูกใจก็หัวเราะ ครูจึงควรเรียนรู้และพยายามสร้างความสนใจของเด็กไปในทางที่ดีอยู่เสมอ

7. ความคิดความอ่านของเด็กยังอยู่ในขอบเขตจำกัด ยังไม่รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องปลูกฝังในสิ่งที่ดีให้แก่เด็ก และพยายามทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กเสมอ ส่วนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมไม่ควรให้เป็นเรื่องยาก ๆ ควรใช้คำถามหรือคำศัพท์ง่าย ๆ ไม่ลึกซึ้งเกินไป

ตามแนวความคิดของมอนเตสซอรี ครูผู้สอนจะต้องมีนิสัยรักเด็กและเข้าใจสภาพจิตใจของเด็กเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังจะต้องมีความสามารถหลายอย่าง เช่น เล่นดนตรี ร้องเพลง และเล่นนิทาน เป็นต้น ¹

ยัง เปียเจต์ (Jean Piaget) ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยต่างๆ มาก ซึ่งเปียเจต์ เชื่อว่า สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาและความคิด คือการที่คนเรามีการปะทะกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เริ่มเกิด และจะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จากการปะทะนั้นอย่างต่อเนื่องกัน ส่วนพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กในวัย 4 -7 ปีนั้น เด็กยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอันแท้จริง แต่

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 248 - 253.

การตัดสินใจขึ้นอยู่กับกฎระเบียบส่วนใหญ่ เด็กวัยนี้ไม่สามารถที่จะเข้าใจว่า สิ่งที่แตกต่างกัน
 แม้จะเปลี่ยนรูปร่าง หรือแปรสภาพหรือเปลี่ยนที่วางควรจะยังคงเท่ากัน เด็กจะเริ่มเลียน
 แบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขาคลายกับว่าการแสดงของผู้ใหญ่ต่อสิ่งแวดล้อม
 เป็นสิ่งที่ควรจะประพฤติตาม เด็กวัยนี้เริ่มใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด ¹

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปการจัดการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนได้ว่า
 ต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ธรรมชาติของเด็กตามหลักจิตวิทยา ได้แก่พื้นฐานความสามารถและสติปัญญา
 ของเด็กเพื่อจัดประสบการณ์และวิธีสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการของวัย หรือให้เหมาะสม
 กับความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละวัย และพื้นฐานความต้องการของเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับ
 ความเจริญเติบโตทางร่างกายและพัฒนาการทางสติปัญญา เป็นส่วนใหญ่ สำหรับเด็ก
 ก่อนวัยเรียนต้องการที่จะเล่นมากกว่าเรียนและไม่ชอบการบังคับ การสอนจึงต้องสร้างบท
 เรียนให้สนุกสนานเป็นการเล่น เพื่อให้เกิดความรู้มากกว่าเรียนตามแบบปกติ ²

2. วิธีการสอนเน้นให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมที่มีสื่อการเรียนอย่างเพียงพอ
 และเหมาะสมตามวัย ลักษณะของกิจกรรมเป็นดังนี้

- ก. กิจกรรมนั้นจะต้องช่วยพัฒนาการทางสมองเป็นสำคัญ
- ข. มีสื่อการเรียนที่จะทำให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านผัสสะทุกด้านมากที่สุด
- ค. เป็นที่สนใจของเด็ก ทำให้เด็กอยากเรียนหรือเรียนอย่างสนุกสนาน

เพลิกเพลิน

¹ สุรางค์ ไคว์ตระกูล, "ทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดของเปียเจต์,"
เอกสารสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาจิตวิทยาการศึกษา 14 - 23 สิงหาคม 2517, กรมการ-
 ฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 88 - 104.

² สุภาพ วาดเขียน, ตัวอย่างโร นิสิต นักศึกษาครูจึงจะสอนได้ดี (กรุงเทพ-
 มหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 47 - 55.

ง. ให้เด็กลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

3. มีการใช้แรงจูงใจในลักษณะต่าง ๆ เช่น การใช้คำพูดของครู การทำบทเรียนเป็นกิจกรรมเชิงเล่น มีอุปกรณ์การสอนที่น่าสนใจ และการใช้แรงเสริมกำลังใจ

4. มีการเตรียมการสอนอย่างมีขั้นตอนดังนี้

ก. กำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหา

ข. จัดประสบการณ์และสภาพการณ์เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามหลัก

จิตวิทยา

ค. จัดรูปแบบการสอนหรือการเรียนรู้ไว้หลาย ๆ แบบ

ง. จัดสิ่งให้อำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับรูปแบบการสอน

จ. เลือกสื่อการเรียนและเครื่องมือที่เหมาะสม

ฉ. วัตถุประสงค์พัฒนาการของเด็ก และปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน

ความสามารถในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่ายนั้น ผู้สอนจะต้องศึกษาวิธีการและทดลองปฏิบัติมาพอสมควร โดยอาศัยเทคนิคเฉพาะตัวประกอบด้วย เพราะเป็นที่ยอมรับทั่วไปแล้วว่า การสอนเด็กในโรงเรียนนั้น ไม่มีทฤษฎีการสอนทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่ใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์การสอนของครูทุกคน สิ่งที่ครูผู้สอนควรคำนึงอยู่เสมอคือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ง่ายและสนุกสนาน¹

เฮช การ์ดเวลด์ กุก (H. Caldwell Cook) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนอีกแนวหนึ่งว่า ไม่ว่าจะเป็นการสอนวิชาใดก็ตาม สามารถนำเอาการเล่นไปสอดแทรกได้ทั้งสิ้น สอนแบบนี้ไม่ใช่ปล่อยให้เด็กเรียนเล่นอย่างสนุกสนานอย่างเดียว แต่เป็นการเล่นเพื่อส่งเสริมการเรียน เด็กไม่เบื่อหน่าย ทำให้เด็กสนใจการเรียนได้ โดยครูทำหน้าที่กำหนดแนวทางและขอบเขตตามแผนที่วางไว้ กุกได้คำนึงถึงธรรมชาติของเด็ก

¹ อติศักดิ์ เจริญพิทักษ์, "เทคนิคการสอนโดยการเล่นนำเทคโนโลยีไปใช้,"

ตามหลักจิตวิทยาว่า เด็กจะต้องมีการเล่นอยู่เสมอ เด็กจะอยู่นิ่งนาน ๆ ไม่ได้ จะต้องพยายามหาทางเล่นซุกซนหรือเคลื่อนไหวร่างกายให้ได้ ครูจึงจัดการเรียนให้แก่เด็กด้วยการเล่น เรียกว่า วิธีสอนแบบเพลเวย์ (Play -Way Method) วิธีเรียนแบบนี้ มุ่งหมายให้เด็กได้เรียนด้วยการกระทำของตนเอง และเรียนจากของจริง รู้จักสังเกต พิจารณาและค้นหาเหตุผล จากการกระทำของตนเอง โรงเรียนต้องมีอุปกรณ์การเรียนการสอนให้พร้อมและเพียงพอกับกิจกรรมของเด็ก การเรียนการสอนแบบนี้จัดได้ทั้งในและนอกห้องเรียน ¹

นอกจากที่คุกกกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังมีความคิดเห็นว่า การเล่นเพื่อส่งเสริมการเรียน จะทำให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมการเรียนอย่างสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ง่าย แม่นยำ และรวดเร็วขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างทัศนคติเบื้องต้นที่มีต่อการเรียนและการเล่นจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้านด้วย

การสอน เด็กจะต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์เป็นสื่อการเรียน จะทำให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสื่อการเรียนและหันมาเอาใจใส่ที่จะพัฒนาสื่อการเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการค้นคว้าและทดลองใช้สอน ซึ่งทั้งนี้จะรวมไปถึงการรู้จักนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนอีกด้วย

ความสำคัญของสื่อการเรียน

เอลกินส์ เชื่อว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การที่จะทำให้ทุกคนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ควรจะใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีประกอบสื่อการเรียนหลาย ๆ

¹ อรรถจัน วิวัชน์ สุนทรพงศ์และคณะ, วิธีสอนและแผนการสอนต่าง ๆ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2506), หน้า 38.

ชนิดและระยะเวลาต่างๆ กันตามพัฒนาการของเด็กแต่ละคน¹ การที่จะเลือกสื่อชนิดใดแบบใดมาใช้ในการสอนอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น Carpenters ได้ให้ข้อคิดว่า ต้องดูว่าสื่อการเรียนนั้น สามารถจะช่วยให้เด็กบรรลุตามจุดหมายของการเรียนการสอนใดดีที่สุด เด็กจะเรียนรู้ได้อย่างดีเมื่อให้เด็กใช้สื่อการเรียนผ่านผัสสะทุกด้านมากที่สุด ดังนั้นสื่อการเรียนที่คิดต้องเน้นการปฏิบัติ²

การใช้สื่อการเรียนหลายชนิดตามหลักสิ่งเร้าตอบสนองและการวางเงื่อนไขประกอบการใช้คำพูดของครู การใช้แรงเสริมทั้งบวกและลบ แรงจูงใจและการให้ตัวอย่าง เพื่อเร้าและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนอยากเรียนและเรียนได้รวดเร็วดีกว่าไม่ได้รับการกระตุ้นเลย³ นอกจากนี้สื่อการเรียนยังเป็นเครื่องฆ่าความเข้าใจและแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของเด็กได้ก็แทนที่จะใช้การกระทำซ้ำๆ แบบเดิมตลอดเวลา ซึ่งผู้สอนสามารถตรวจสอบได้แน่ชัดว่า เด็กรับรู้อย่างถูกต้องและเข้าใจ

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อการเรียนอย่างประหยัด คุ้มค่าและใช้หลาย ๆ ชนิด จึงเห็นว่า ควรมีการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ประกอบการสอนเป็นอย่างดี เพื่อครูผู้สอนจะได้แนวทางในการนำไปใช้ อันจะมีผลทำให้เด็กอยากเรียน เรียนได้ดี และรวดเร็ว

¹ Elkins, R.S., et all, " An Instructor + Behavioral + Objective + Multimedia = Success," Audiovisual Instruction, (January 1970), : 19 - 21.

² Carpenter, C.R. "Psychological Concept and Audiovisual Instruction," A.V. Communication Review, Winter, 1957, : 368.

³ French, E.G., and Thomas, F.H., "The Relation of Achievement Motivation to Problem Solving Affectiveness," Journal of Abnormal Social Psychology, 1958, : 45 - 48.